

ENQUÊTE,

gehouden door de

STAATSCOMMISSIE,

benoemd krachtens de wet van 19 Januari 1890 (Staatsblad n°. 1),

(EERSTE AFDEELING.)

De maatschappelijke toestanden der arbeiders, in verband met
ZIEKEN-, BEGRAFENIS- en andere VERZEKERINGS- en
ONDERSTANDSFONDSEN, niet aan eenige onder-
neming of inrichting van nijverheid verbonden.

DEEL II.

(S-GRAVENHAGE.)

	Bladz.		Bladz.
OLTMANS JR. (J. W.), werkman aan de Oosterbegraafplaats, te Amsterdam . . .	477—480	POSTHUMA (DR. S.), geneesheer, te Haarlem	548
HUISMANS (F. J.), begrafenisondernemer, te Amsterdam	480—483	ROT (TH. DE), typograaf, te Rotterdam.	548—553
HERTOGH (DR. J. DE), geneesheer, te Amsterdam	483—486	MOLENGRAAFF (W. L. P. A.), hoogleeraar aan de Rijks-universiteit, te Utrecht . .	553—557
ROOIJEN (H. H. VAN), bestuurslid van het ziekenfonds „Allen voor allen”, te Amsterdam	487—489	ZUILEKOM (TH. VAN), stoelenmatter, te Rotterdam	559—561
LANGE (MR. E. J. E.), vice-president van de „Nationale hypotheekbank” en voorzitter van het „Algemeen ziekenfonds”, te Amsterdam	489—494	KRAMERS (W.), kleedermaker, te Dordrecht	561—564
HOOG (G. A.), predikant, te Haarlem . .	494—495	KLEERMANS (CH.), geboren Van Groningen, te Arnhem	564—567
WIJDE (J. VAN DER), penningmeester der schilders- en behangersvereniging „Hulp lenigt in nood”, te Haarlem	495—497	KEUR (G.), stoombootkapitein en ondernemer, te Blokzijl.	567—571
NIJENHUIS (H.), koperslagersknecht, te Meppel.	497—498	COHEN (D.), geneesheer, te Assen . .	571—572
THOMAS (A.), kuipersknecht, te Meppel.	498—500	BEERENS (O.), bode van de „Algemeene Friesche Verzekerings-maatschappij”, te Leeuwarden.	572—575
TISSINGH (W.), arbeider in een leerlooierij, te Assen	500—501	ZEEGERS (P.), timmerman, te Amsterdam.	575—576
MEIJER (J. B.), olieslagersknecht bij De Waard, te Assen	501—506	SPRUIJT (A.), voorzitter van het bestuur van den IJzer- en Metaalwerkersbond, te Amsterdam	577—580
NYBOER (C.), geboren De Willigen, te Assen	506—508	DAMMAN DE WITT (DR. J. H.), geneesheer, te Gieten	580—582
MARING (F.), geboren Sibema, te Rasquert	509—511	GRAAF (CH. DE), boerenarbeider, te Hoek (Zeeland)	582—583
TUUK (M. VAN DER), landbouwer, te Tinallinge.	511—514	WIARDA (J. M.), bode van het begrafenisfonds onder de zinspreuk „Wij leven om te zorgen”, te Rotterdam	585—589
LICH (J.), secretaris van de werkliedenvereniging „Zelf Help”, te Uithuizen . .	514—516	LUYTEN (H.), directeur van de verzekeringsbank „de Nederlanden”, te Rotterdam.	589—593
ASSEN (J. VAN), boekhouder bij den grossier Homveld, en secretaris-penningmeester van de werkliedenvereniging „Help u zelve”, te Oude-Pekela	516—519	OOMEN (A. H.), lid van het werkliedenfonds, te Tilburg	593—595
MEES (DR. W.), geneesheer, te Veendam	519—522	KLAASSEN (J. G.), koopman en wethouder, te Zutphen	595—597
VIERING (J. B.), schipper, te Groningen	522—524	RONDE (A. J. DE), particulier, te Rotterdam	597—598
SLUIS (T. VAN DER), oud-zeekapitein, te Groningen.	524—526	BOLLE (DR. J. C.), geneesheer, te Middelburg.	598—601
VRIES (P. DE) geboren Warnders, te Groningen.	526—528	HUIZINGA (J. M.), inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in de provinciën Friesland en Groningen, te Groningen. .	601—604
MEINDERS (J. G.), lid van het bestuur van het begrafenisfonds „Zorg voor den dag, dien gij niet beleeft”, te Groningen . .	528—531	RAUWERDA (A.), onderwijzer, te Stiens.	605—608
LOO (G. VAN 'T), letterzetter, te Groningen	531—535	KNOPPERS (A.), inspecteur van de verzekeringsbank „de Nederlanden”, te Rotterdam.	608—610
PIMENTEL (M. H.), adviseur voor de levensverzekering bij het Departement van Binnenlandsche Zaken en Oud-Rijksontvanger, te 's-Gravenhage	537—541	TOORN (H. G. VAN DER), hoofdcommies aan het Ministerie van Koloniën en directeur der „Nieuwe Sociëteit van Voorzorg”, te 's Gravenhage	610—612
KAPTEYN (DR. N. P.), leeraar aan de Hoogere Burgerschool, te Amsterdam . .	541—545	KUILER (H. C.), koster bij de doopsgezinde gemeente, te 's Gravenhage.	612—613
ABAS (L.), expeditie van het dagblad <i>Recht voor Allen</i> , te 's-Gravenhage . .	545—547	PROOIJEN (L. VAN), arbeider, te Dirksland.	615—616
		BAKKER (H.), boerenarbeider, te Dirksland.	616—618

	Bladz.		Bladz.
PUTTEN (J. VAN), boerenarbeider, te Dirksland	618—620	HULSTED (J.), directeur van de levensverzekering-maatschappij „de Nederlanden”, vroeger de „Algemeene levensverzekering-maatschappij „de Nederlanden”, te Amsterdam	655—657
WOLFERT (D.), boerenarbeider, te Dirksland	620—621	VERSPYCK (Dr. H. L.), inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht, te Utrecht	657—661
GROENEBOOM (Dr. P.), geneesheer, te Amersfoort	621—622	OVEREEM (L. C. J. VAN), directeur der levensverzekering-maatschappij „Wilhelmina”, te 's-Gravenhage	663—667
GANS (W. DE), barbier, te Amersfoort	622—624	KUYPER (H.), briljantsnijder, te Amsterdam	667—669
KALLEVEN (TH. VAN), bode van het begrafenisfonds „Genot door voorzorg” en aanspreker, te Bloemendaal bij Amersfoort	624—626	HOFFMANS (G.), directeur van het postkantoor, te Montfoort	669—670
DRIEL (A. H. C. VAN), geneesheer, te Amersfoort	626—627	DIJK (J. VAN), rondreizend koopman, te Amersfoort	670—671
SNIJDERS (Dr. C. J.), te 's-Gravenhage	627—631	WIJNGAARDEN JZN. (G. VAN), kleermaker, te Montfoort	671—672
VOURMAN (T.), agent van het „Burgerlijk begrafenisfonds” van wijlen Vorst, te Arnhem	631—632	ERPERS ROYAARDS (W. J. VAN), Burgemeester van Montfoort	672—675
HEIJDEN (H. VAN DER), Roomsch-Katholiek priester, te Kerkrade	632—634	SCHOUTEN (C. H.), beambte bij de Zuid-Oosterspoorweg-maatschappij, te 's-Gravenhage	675—676
BEENS DZN. (K.), arbeider, te Genemuiden	634—635	HUYBRECHTS (J.), werkster, te Tilburg	676—678
LOHUIZEN (J. P. VAN), ijzergieter te Epe, lid van het bestuur van het „Ziekenfonds voor den werkenden stand” aldaar, thans wonende te Haarlem	635—637	DONDERS (W.), bode van de levensverzekering-maatschappij „Zuid-Holland” en lantaarnopsteker van de gasfabriek, te Tilburg	678—679
KEISER (J. G. B.), predikant en voorzitter van het bestuur der vereeniging „Wederkeurig hulpbetoon”, te Dalen	637—639	WEES (W. VAN), klerk van de levensverzekering-maatschappij „Zuid-Holland”, te Vianen	679—681
VISSER (C. W. C. TH.), burgemeester van Wonseradeel en voorzitter van de „Vereeniging tot pensioenverschaffing aan werklieden”, te Wonseradeel	639—642	VEN (Dr. G. G. VAN DE), geneesheer, te Tilburg	683—685
ZACK (F. L.), te Rotterdam	643—646	TUYLL VAN SEROOSKERKEN (Mr. H. N. C. BARON VAN), Burgemeester van Voorburg	687—690
RECOURT (P.), ambtenaar aan de Topographische inrichting, voorzitter van de 's-Gravenhaagsche ambachtsvereeniging, te 's-Gravenhage	647—652	WAARDENBURG (Mr. H. W.), directeur van de levensverzekering-maatschappij „Zuid-Holland”, te Vianen	690—695
HOND (M. DE), diamantslijper en bestuurslid van de „Ancient Court of Forester”, te Amsterdam	652—655	PAVORD SMITS (F. S. VAN DE), directeur van het zieken- en begrafenisfonds „Boerhaave” en bestuurder van het fonds „Hulp in Lijden”, te Leiden	695—699

gadering te zijn en om een brievenbesteller al weer met een briefkaart te laten loopen, dat staat zoo raar.

9371. De **Voorzitter**: Gij hebt stellig gezegd dat, toen gij lid werdt en met vrouw en kinderen werdt ingeschreven, er geen dokter geweest is om te zien of allen wel gezond waren?

A. Ja, zoover ik weet, is dat niet gebeurd.

9372. V. In het reglement, dat gij ons hebt ver- toond en dat tevens dient voor u als bewijs van lid- maatschap, staat uitdrukkelijk dat een kind den vollen ouderdom moet hebben bereikt om ingeschreven te zijn en dat het gezond moet wezen en niet aan eene slepende kwaal moet lijden. Dus wanneer al de leden van uw gezin ingeschreven zijn en gij hebt de contributie be- taald, dan zou de maatschappij, wanneer één der kin- deren na verloop van eenigen tijd kwam te overlijden, niet kunnen zeggen: dat kind was niet gezond of leed aan eenige kwaal?

A. Daar zouden zij best toe in staat zijn.

9373. V. Dat kind, waarvan u eerst de uitkeering is geweigerd, was 17 maanden oud, dus het was niet ingeschreven?

A. Ja wel, van de geboorte af, voor anderhalven cent in de week.

9374. V. Maar waarom heeft men u dan de uitbe- taling geweigerd?

A. Het reglement was veranderd, maar misschien heb ik u het oude reglement gegeven.

9375. V. Het wordt dan, dunkt mij, tijd dat ge u eens een nieuwe uitgaaf van het reglement verschaft.

D. WILJOUW.

ROCHUSSEN, *Voorzitter*.

JANSEN.

S. M. VAN WIJCK.

J. C. TH. HEYLIERS.

HINTZEN.

J. A. STOOP, *Adj.-secretaris*.

Verhoor van **Jan Dam**, oud 49 jaar, veeëxporteur, te Alkmaar.

9376. De **Voorzitter**: Gij hebt u aangemeld als vrijwillig getuige om inlichtingen te geven aangaande de maatschappelijke toestanden der arbeiders in ver- band met zieken- en begrafenisfondsen; gij waart vroeger agent en bode van een fonds te Haarlem, niet waar?

A. Ik was bode van het „Haarlemsch ziekenfonds”, gevestigd te Haarlem, en bode en agent van de „Eerste levensverzekering-maatschappij”, gevestigd te Amster- dam, directeur de heer Farensbach.

9377. V. Het eerste was uitsluitend een zieken- fonds, dat dokter en apotheker vrij gaf, zonder uitkeer- ring of hulp bij overlijden?

A. Ja.

9378. V. Waren er veel leden in dat fonds?

A. 8000, allen te Haarlem.

9378. V. Hoeveel leden hadt gij in uwe afdeeling?

A. Ongeveer 4000.

9380. V. Had de levensverzekering-maatschappij veel verzekerden te Haarlem?

A. Ik heb 1100 leden aangenomen, maar door wan- betaling zijn er 500 geschrapd.

9381. V. Kunt gij die beide betrekkingen behoor- lijk tegelijkertijd waarnemen?

A. Ik had veel na te loopen, want ik moest 157 straten in Haarlem doorkruisen. De verzekerden woon- den in alle wijken en het stuitte mij ook zeer tegen de borst soms de laatste centen uit het huis te moeten halen.

9382. V. Hadden de menschen meer moeite om het geld voor het zieken-, of voor het begrafenisfonds op te brengen?

A. Voor het begrafenisfonds.

9383. V. De leden van het ziekenfonds waren ze- ker meer uit de gegoede klasse?

A. Ja.

9384. V. Gij hebt al de leden van het begrafenis- fonds aangenomen. Bemerktet gij soms al bij de aan- werving dat de betaling moeite zou geven?

A. Daar vergist men zich in. Men schrijft een huis- gezin in en denkt dat de betaling veel moeite zal ge- ven er wordt prompt betaald, terwijl het omgekeerde geval zich ook dikwijls voordoet.

9385. V. In dit opzicht hebt gij dus ondervonden dat schijn bedriegt en dat het ook voor iemand van veel ondervinding in het vak moeilijk is schijn van waar- heid te onderscheiden?

A. Ja.

9386. V. Zoodat een bode niet aan eenig gegrond verwijt is blootgesteld, wanneer hij opneemt menschen, die kort na de inschrijving moeten geroyeerd worden wegens wanbetaling?

A. Juist.

9387. V. Misschien ook wel, omdat de toestand en levenswijze van zulk een gezin voortdurend afwisselen, niet waar?

A. Ja, het hangt veel af van de orde en ontwikke- ling van het gezin.

9388. V. Kunt gij ook dit niet zien?

A. Neen, niet altijd; men komt in den aanvang soms niet verder dan de deur.

9389. V. De „Eerste levensverzekering-maatschappij” geeft vier weken krediet en de overige tijd komt voor uwe risico, niet waar?

A. Ja.

9390. V. Zonder dat er eenig middel bestaat, zich tegen schade te dekken?

A. Een eerlijke bode kan dit niet doen.

9391. V. Zijn er toch wel, die dit doen?

A. Helaas te veel. Dan laten zij eene ziekelijke oude vrouw inschrijven.

9392. V. In de hoop dat spoedig de uitkeering zal volgen?

A. Ja. Doch de verzekerden bedriegen de boden ook; ik heb het wel gehad dat ik bijna een kind van eene buurvrouw had ingeschreven. Vroeger werden de leden gekeurd door een dokter van de maatschappij, doch later werd dit aan mij overgelaten.

9393. V. Liet de „Eerste Levensverzekering-maatschappij” alle nieuwe leden of alleen de kinderen keuren?”

A. Alle leden.

9394. V. Geeft die maatschappij geen vrije uitkeering?

A. Neen.

9395. V. En toen is het wel gebeurd dat men in plaats van een eigen ziekelijk kind dat van eene buurvrouw liet onderzoeken?

A. Ja.

9396. V. En het oude mensch liet men inschrijven in de verwachting op de uitkeering?

A. Ja.

9397. V. Doch dit kan toch ook wel tegenloopen, even als de verwachting of iemand goed betalen zal of niet. Een ziekelijk zwak mensch kan lang blijven leven, terwijl een krachtig mensch soms spoedig sterft. Dus het middel, dat de boden te baat nemen om zich te dekken tegen te groote nadeelen van het geven van krediet, helpt niet altijd, niet waar?

A. Neen, een goed bode moet de leden royeeren of er zelf inloopen.

9398. V. Hij kan niet iets extra's laten betalen?

A. Dat mag niet.

9399. V. Ook niet, als de uitkeering komt?

A. Dan kan hij de schuld er afhouden.

9400. V. Maar niet meer dan hetgeen hij inderdaad geborgd had?

A. Neen.

9401. V. En hetgeen hem vrijwillig gegeven wordt?

A. Dat is iets anders.

9402. V. De bode heeft het geld van de uitkeering in zijn zak en kan dus voorwaarden stellen eer hij het uitbetaalt?

A. Ik weet niet of dat ooit gebeurt, maar als het gebeurt, dan zijn het er ook boden naar.

9403. V. Wil ons nu de punten noemen, omtrent welke gij bepaaldelijk inlichtingen zoudt willen geven?

A. Ik zou strenger toezicht willen hebben op controleurs, agenten en boden, onverschillig van welke

Enquête. Arbeidersfondsen.

maatschappij. De boden schrijven maar raak, er zijn maatschappijen, die zonder dokter en zonder vertrouwde personen inschrijven.

9404. V. Maar er zijn toch maatschappijen, die afzonderlijke hoofdagenten hebben?

A. Ja, inspecteurs.

9405. V. Heeft de „Eerste Levensverzekering-maatschappij” inspecteurs?

A. Ja.

9406. V. Wanneer een bode nieuw wordt aange- steld, gaat dan de inspecteur met den bode rond bij al de verzekerden?

A. Ja.

9407. V. Wanneer men aan het kantoor eenige redenen heeft om te vermoeden dat de zaken van een bepaalden bode niet geheel in orde zijn, komt de inspecteur die dan opnemen?

A. Ja.

9408. V. Geeft hij dan aan de verzekerden de gelegenheid hunne klachten kenbaar te maken?

A. Ook.

9409. V. Dat hangt zeker geheel af van de persoonlijkheid van den inspecteur, of hij inderdaad daartoe de menschen uitnoodigt en gelegenheid geeft, dan wel de klachten afsnijdt?

A. Ja wel.

9410. V. Wat doen de meeste inspecteurs in zulk een geval?

A. Ze loopen met de boden een beetje mede en nemen niet zoo goed notitie van de klachten als wel moest; ze loopen er een beetje over heen. Ik heb verleden week nog voor den heer De Jong met een bode onderzoek gedaan, maar daar was geen kwaad bij. De „Eerste Levensverzekering-maatschappij”, vooral de directeur De Jong, is er altijd flink bij. Maar daarentegen zijn er andere maatschappijen, die geheel op de boden afgaan, en die krijgen dan ook de slechtste boden.

9411. V. Zijt gij dus nog aan de „Eerste Levensverzekering-maatschappij” verbonden?

A. Ja, als de heer De Jong mij zegt: „ga eens dezen of genen opzoeken”, dan doe ik dat. Ik moet zoo goed de grootsten als de kleinsten, en de kleinsten zoo goed als de grootsten bezoeken.

9412. V. Hebt gij daar eene bezoldiging voor?

A. Ja.

9413. V. Toen gij het fonds overdeedt, waren er in het begrafenisfonds 550 leden in de verschillende wijken en straten van Haarlem. Hoeveel tijd heeft een inspecteur wel noodig om al die leden te bezoeken?

A. Tien à elf dagen.

9414. V. Blijft de inspecteur dan zoo lang?

A. Ja.

9415. *V.* Dat veroorzaakt dan weer aanzienlijke kosten van reis en verblijf?

A. Ja, dat komt er weer op.

9416. *V.* Bij gevallen, die bepaald onderzoek vereischen, zal het zeker veel langer kunnen zijn?

A. Ja.

9417. *V.* Ons is verklaard dat het doen van onderzoek van toevallige omstandigheden afhangt: of dat er een nieuwe bode moet benoemd worden, of dat de zaken van een bode niet in de beste orde zijn. Anders komt er geen inspecteur, niet waar?

A. Juist, alleen in die beide gevallen.

9418. *V.* Het zou misschien voor de maatschappijen van belang zijn, indien zij zorgden dat de inspectie door eigen inspecteurs eenigen waarborg voor de verzekerden opleverde?

A. Ja, dat zou ik wel denken.

9419. *V.* Welke is de reden dat gij uwe betrekking als bode hebt neergelegd?

A. Ik verdiende te weinig en had te veel moeite om de centen binnen te krijgen.

9420. *V.* De reden was dus niet dat gij persoonlijk minder tevreden waart met het bestuur van het ziekenfonds of van de levensverzekering-maatschappij?

A. Neen, volstrekt niet. Ik kon het met het bestuur van het ziekenfonds uitstekend vinden.

9421. *V.* Waren de leden van het ziekenfonds tevreden over uwe bemoeiingen als bode?

A. Ja.

9422. *V.* Werdt gij niet lastig gevallen met aanhoudende klachten?

A. Neen.

9423. *V.* Het schijnt dat gij tot wederzijdsche tevredenheid als bode gediend hebt bij de levensverzekering-maatschappij, daar gij, hoewel ontslagen, toch nog nu en dan tegen bezoldiging dienst doet?

A. Ja.

9424. *V.* Hebt gij geene onaangename ondervinding opgedaan in uwe aanrakingen met of verhouding tot beide directiën?

A. Volstrekt niet.

9425. *V.* Weet gij ook of leden van de levensverzekering-maatschappij anderen mogen inschrijven, met wie zij volstrekt niet in bloedverwantschap staan?

A. Neen, dat mag niet; speculatieve inschrijving is verboden.

9426. *V.* Hadt gij in last daartegen te waken?

A. Ja.

9427. *V.* Heeft men u gezegd dat, wanneer gij zeker wist dat iemand reeds in een ander begrafenisfonds was, gij dien persoon niet moest opnemen?

A. Neen, dat heeft men mij niet gezegd.

9428. *V.* Indien gij wist dat iemand in meer dan één fonds was, zoodat hij meer contributie te betalen had dan zijne middelen toelieten, zoudt gij hem dan aangenomen hebben?

A. Neen.

9429. *V.* En als gij wist dat zij in drie of vier fondsen te gelijk waren?

A. Ja, wegens de groote concurrentie, als zij maar goed betalen konden, volgens mijn opinie. De andere maatschappijen, zooals de Haagsche en de Rijper en andere, hebben hooger tarieven, daar moet men voor een kind 3 cents betalen voor een uitkeering van f50; bij de „Eerste Levensverzekering-maatschappij” betaalt men maar 2 cents voor f50.

9430. *V.* Mijne vraag was deze: of gij degenen, die in het vroegere fonds blijven, ook aanneemt?

A. Dit komt minder voor; zoodra ik merk dat de menschen in twee of drie fondsen zijn, moet ik ze al niet meer hebben, of het moeten al heel nette personen wezen.

9431. *V.* Waarschijnlijk omdat gij voorzaagt dat gij binnen korten tijd moeilijkheden zoudt krijgen?

A. Ja.

9432. *V.* Komt het te Haarlem veel voor dat men in verschillende fondsen is?

A. Te Haarlem is dit zeer sterk.

9433. *V.* Een onderzoek, door eene andere afdeling van de Staatscommissie ingesteld, heeft reeds aanleiding gegeven om dit te vermoeden. Gij kunt dit uit persoonlijke ondervinding bevestigen?

A. Ik ken te Haarlem huisgezinnen, die in vier of vijf fondsen zijn en waar de kinderen kwalijk te eten hadden, en dus wordt het een zeer gevaarlijk iets, want dan durf ik wel beweren dat de kinderen er op gevoed worden van langzaam achter uit te gaan.

9434. *V.* Gij hebt den indruk dat men in die gevallen de kinderen slecht behandelt om, in geval van overlijden, uitkeering uit verscheidene fondsen te kunnen krijgen?

A. Ja.

9435. De heer **Van Wijck**: Zoudt gij een wettelijke bepaling noodzakelijk of nuttig achten, waarbij verboden werd dat iemand in meer dan één fonds ging?

A. Voor het algemeen welzijn zou ik dit sterk noodig achten.

9436. *V.* Doet zich dan inderdaad, naar uwe meening, de verwaarloozing van kinderen voor, die men wel eens aan de begrafenisfondsen toeschrijft?

A. Ik zou de menschen uit mijne boekjes wel kunnen opgeven.

9437. *V.* Zijn er dikwijls sterfgevallen voorgekomen?

A. Bij mij een stuk of vier, vijf.

9438. *V.* Gij zoudt dus wel huishoudens kunnen opgeven, waar gij de sterfgevallen wijt aan het lid zijn van verschillende fondsen?

A. Ja.

9439. De **Voorzitter**: Zou het veel helpen, wanneer de wet verbodt in verschillende fondsen te gaan, wanneer men toch kan gaan in een veel hooger klasse of rang van één fonds? Zou dit niet op hetzelfde neêrkomen?

A. Het zou eene moeilijkheid opleveren, maar de staat zou misschien toezicht kunnen houden.

9440. V. Men zou toch moeilijk kunnen voorschrijven in welke klasse iemand gaan mag?

A. Dat zou slecht gaan.

9441. V. Hebt gij veel gevallen van overlijden gehad bij kinderen, die verzekerd waren bij de „Eerste Levensverzekering-maatschappij“?

A. Weinig.

9442. V. Maar bij andere maatschappijen hebt gij dikwijls gezien, dat het voorkwam?

A. Ja.

9443. V. De „Eerste Levensverzekering-maatschappij“ geeft geen vrije uitkeering, de andere maatschappijen wel?

A. Het Rotterdamsche fonds heeft veel sterfgevallen. Berghuis is agent te Haarlem; hij heeft 10000 leden; hij neemt ook maar alles aan. Een dokter is er niet bij.

9444. V. Wanneer er zooveel leden zijn, dan zal het onderzoek groote moeilijkheden opleveren en weinig waarborgen geven?

A. Het onderzoek van een dokter geeft voor mij volstrekt geen waarborg. Het spreekuur van de doctoren is van 12 tot 1 uur en dan komen juist de werklieden en de kinderen uit de school te huis om te eten. 's Morgens om 9 uur gaat de dokter uit, dan kan de man anders wel komen, maar door de groote furie van den bode om maar in te schrijven wordt dat persoonlijk keuren wel over het hoofd gezien, want de bode komt telkens aandringen en eindelijk zet de dokter zijn naam maar onder de verklaring.

9445. V. Het is ook dikwijls moeilijk de kinderen beneden het jaar bij den dokter te brengen, dus dan moet de dokter zelf aan huis komen bij de ouders?

A. Ja.

9446. V. Dat kan niet gevergd worden zonder betaling?

A. De „Eerste Nederlandsche Levensverzekering-maatschappij“ gaf een kwartje per persoon.

9447. V. Daarom zal dan ook wel dikwerf een kwartjes-keuring hebben plaats gehad?

A. Ik heb er 112 in één week ingeschreven, maar geen 12 had de dokter er gezien.

9448. V. Een bode moet de omstandigheden, waarin de menschen verkeeren, goed kunnen waardeeren, en daarin wordt hij reeds dikwijls bedrogen, maar hij moet tevens verstand hebben van de gezondheid der menschen en kan zich daarin natuurlijk nog meer vergissen?

A. Ja.

9449. V. Maar wanneer de bode zich dan vergist heeft en lieden heeft ingeschreven, die naderhand

ongezond bleken te zijn geweest, geeft dit dan geen aanleiding tot moeilijkheden bij de uitkeering?

A. Neen; als er blijkt dat bij de inschrijving misleiding heeft plaats gevonden, wordt de betrokkene na kennisgeving geroyeerd.

9450. V. Dan kan men zeer licht aannemen dat er misleiding heeft plaats gehad, de menschen royeeren en de contributie in den zak houden?

A. Bij solide maatschappijen gaat dat niet. Het fonds van Basel De Jong, te Haarlem, heeft tegenwoordig een proces over eene uitkeering.

9451. V. Heeft dat fonds geweigerd, omdat de persoon na de inschrijving gebleken was niet gezond te zijn?

A. Daar moet men drie maanden ingeschreven zijn alvorens men recht van trekken heeft, en als men dan in die drie maanden ziek wordt, dan betaalt de maatschappij niet.

9452. V. Is dat proces aanhangig bij de rechtbank, of bij den kantonrechter?

A. Dat weet ik niet.

9453. V. Heeft een werkman het begonnen?

A. Ja.

9454. De heer **Jansen**: Worden er door het begrafenisfonds quitantiën gegeven?

A. Bij de levensverzekering-maatschappij gebeurt dat, maar bij het fonds wordt het boekje, dat de leden hebben, afgestempeld.

9455. V. Komen wel eens moeilijkheden voor, doordien de leden meenen meer betaald te hebben dan de bode beweert?

A. Neen, daarvan heb ik nooit gehoord.

J. DAM.

ROCHUSSEN, *Voorzitter*.

JANSEN.

S. M. VAN WIJCK.

J. C. TH. HEYLIERS.

HINTZEN.

J. A. STOOP, *Adj.-secretaris*.

Verhoor van **Arnold Ekker**, oud 30 jaar, arts, te Hilversum.

9456. De **Voorzitter**: Hebt gij nog op andere plaatsen de geneeskundige praktijk waargenomen?

A. Gedurende 9 maanden als gemeente-geneesheer te Markeloo.

9457. V. Zijtgij te Hilversum ook gemeente-geneesheer?

A. Neen.

9458. V. Zijt gij ook niet verbonden aan één van de talrijke fondsen, die daar bestaan?

A. Neen.

10514. *V.* Ook de benoeming van den secretaris?

A. Neen. Er zijn 3 secretarissen. De president van den raad van toezicht heeft zijn eigen secretaris, evenzoo de geneeskundige commissie en de raad van toezicht.

10515. *V.* Worden Burgemeester en Wethouders altijd bereid gevonden hunne medewerking te verlenen?

A. Zeker.

10516. *V.* Zij doen dit in het belang van de bevolking der gemeente, omdat hun de goede werking van uw fonds is gebleken. Daarom hebben zij bij de zware taak, die zij te Amsterdam toch reeds te vervullen hebben, vrijwillig de zorg voor uwe instelling op zich genomen?

A. Ja, omdat er zooveel leden aan ons fonds verbonden zijn. Burgemeester en Wethouders gevoelen dat het in het belang dier menschen is dat zij er de hand aan houden.

10517. De **Voorzitter**: Hebt gij ons verder nog iets mede te deelen?

A. Om de leden van alles zooveel mogelijk op de hoogte te stellen, wordt hun een verkort verslag gratis door den bode ter hand gesteld. Daarmede wordt natuurlijk ook weder propaganda gemaakt. In dat verslag staan ook alle poliklinieken opgenoemd, die wij hebben ingevoerd, poliklinieken voor neus, oogen, ooren, massage, enz.

Die poliklinieken geven ons ook eene groote macht; de leden hebben nu alle voorrechten, die een particulier kan hebben.

E. J. EVERWIJN LANGE.

ROCHUSSEN, *Voorzitter*.

JANSEN.

J. C. TH. HEYLIERS.

J. A. STOOP, *Adj.-secretaris*.

Verhoor van **Gerard Adriaan Hoog**, oud 66 jaar, predikant, te Haarlem.

10518. De **Voorzitter**: Voor de 3de afdeeling dezer Staatscommissie hebt gij eene verklaring afgelegd, die in hooge mate mijne aandacht heeft getrokken. Gij hebt daar namelijk verklaard dat ook hier te lande *angelmakers* bestaan.

A. Ik heb alleen gezegd dat ik zulks vermoedde.

10519. *V.* Gij hadt dus geene bepaalde feiten op het oog, op grond waarvan gij verklaren kondt zoo iets stellig te weten?

A. Ik heb gezegd dat wat in Frankrijk en Engeland zoo erg schijnt te bestaan, hier te lande in anderen vorm ook wel aanwezig kon zijn, dat namelijk de kinderen opzettelijk worden verwaarloosd. Wanneer men bij voorbeeld hoort dat de kinderen eene groote hoeveelheid laudanum krijgen om stil te worden, dan komt men tot een dergelijk gevoelen, maar bepaalde feiten zou ik niet weten aan te voeren.

10520. *V.* Er staat in uw verhoor dat er in ons land *angelmakers* zouden zijn. — Weet gij of er hier te lande een *baby-farming* bestaat, of er inrichtingen zijn, waar dat afschuwelijk bedrijf wordt uitgeoefend?

A. Dat weet ik niet.

10521. *V.* Het toedienen van veel laudanum kan geschieden uit onkunde en ook door lieden, die een ganschen dag in fabrieken en werkplaatsen soms onder oorverdoovend geraas bezig waren en des avonds dringend rust behoeven, zoodat het aanwenden van zoodanige middelen allerminst aan misdadig opzet mag toegeschreven worden?

A. Ik geloof niet dat men het doet met het doel om de kinderen ongelukkig te maken, maar men kan het den kinderen aanzien, als zij veel stillmakende doses hebben gebruikt; later zien ze er vrij dom uit.

10522. *V.* Er is dus geen grond voor het vermoeden van bepaald opzet?

A. Neen.

10523. *V.* Hebt gij ooit een feit waargenomen, waaruit stellig opzet bleek?

A. Neen, maar onechte kinderen zijn vaak het kind van de rekening. Heeft de moeder geen voordeelingen minnedienst, dan worden die kindertjes sobertjes uitbesteed, zoodat er niet veel zorg wordt aangewend. Die kinderen worden echter op die wijze niet besteed om ze spoedig te doen sterven.

10524. *V.* Kwamen zulke gevallen hoofdzakelijk, zoo niet uitsluitend, voor ten aanzien van onechte kinderen?

A. Die gedachte kwam wel bij mij op; omtrent andere kinderen durf ik het niet zeggen.

10525. *V.* Uwe verklaring heeft te meer beteekenis, omdat het in Haarlem wel schijnt voor te komen, dat lieden uit den werkenden stand in 2 of 3 begrafeniskosten zijn, en nu wordt beweerd dat, als de uitkeering bij overlijden aanmerkelijk het bedrag der begrafeniskosten overtreft, allengs de zorg voor de kinderen verslapt?

A. Ik betreur het zeer dat de menschen in meer dan één fonds mogen zijn, wat tot misbruik leidt.

10526. *V.* Het verbod daaromtrent zou weinig baten, want men zou in één fonds eenvoudig in een hoogere klasse kunnen gaan, niet waar?

A. Ja, in den regel is dat zelfs voordeelijker. De Katholieke werklieden zijn gewoon na de voldoening der begrafeniskosten het overblijvende te geven voor kerkelijke diensten. Daarop wordt wel eens beslag gelegd. Men moet het eerbiedigen, als de lieden overtuigd zijn dat op die wijze voor het zieleheil der overledenen wordt gezorgd. Maar men tracht daaraan te ontkomen op deze wijze: een Katholiek gezin was opgenomen in een begrafeniskosten, maar men denkt: indien dat er af gaat, dan schiet er niets over om de doktersrekening te voldoen en nog het een en ander in het huishouden op te knappen, en daarom gingen zij in een tweede fonds. Toen de man stierf na eene langdurige ziekte, nam de vrouw een Protestantschen aanspreker en zei, dat hij het niet verklappen moest, maar dat zij nog in een tweede fonds was. Aan den kapelaan zei zij dat zij maar in één fonds was, en de uitkeering van het tweede fonds gebruikte zij voor het huishouden.

10527. *V.* Moeten de kosten van den kerkelijken dienst niet beschouwd worden als een deel van de begrafenis-onkosten, aangezien bij de Katholieken de godsdienstige plechtigheden tot het sacrament behooren?

A. Ja, en er zijn ook begrafenisfondsen van broederschappen, waar het geld niet ééns in handen van de erven komt, maar onder het beheer van de kerk blijft.

10528. *V.* Maar wanneer een Katholiek lid is van het fonds van eene dergelijke broederschap en tevens lid van een ander begrafenisfonds, dan zou hij de uitkeering daarvan toch op geenerlei wijze behoeven over te dragen?

A. Dat is de vraag, of er genoeg overbleef voor den kerkelijken dienst.

10529. *V.* In dergelijke gevallen zou het geen bezwaar opleveren dat een verzekerde ging in eene hoogere klasse?

A. Integendeel, er zijn veel erger dingen. Men moet niet denken dat het sterven van een huisgenoot zooveel voordeel geeft en aanleiding geeft tot misdaad. Maar het is moeilijk voor de menschen de verzoeking te weerstaan, als men het werken van de agenten der begrafenisfondsen nagaat. Ze trekken de menschen zóó, en dezen worden zoo lichtvaardig aangenomen; ook zij, die om zoo te zeggen de tering onder de leden hebben, krijgen van een goedhartigen dokter, wiens geweten niet zoo streng als zijn hart goed is, wel eens eene verklaring van gezondheid.

10530. *V.* Hetgeen gij verklaard hebt, moet dus verstaan worden dat het u niet bekend is dat hier „angelmakers” zijn, inrichtingen, die als 't ware er een bedrijf van maken kinderen spoedig te doen sterven?

A. Neen.

10531. *V.* Gij hebt ook geene bepaalde feiten kunnen opmerken van stellig opzettelijke handelingen om het sterven van kinderen te bespoedigen?

A. Neen.

10532. *V.* Maar wel eene groote mate van zorgeloosheid en verwaarloozing, bepaaldelijk ten aanzien van onechte kinderen?

A. Ja.

10533. *V.* Hebt gij nog iets aan uwe verklaringen toe te voegen?

A. Neen.

G. A. Hoog.

ROCHUSSEN, *Voorzitter.*

JANSEN.

J. C. TH. HEYLIGERS.

J. A. STOOP, *Adj.-secretaris.*

Verhoor van **Johannes Van der Wijde**, oud 35 jaar, penningmeester der schilders- en behangers-vereeninging „Hulp lenigt in nood”, te Haarlem.

10534. De **Voorzitter**: Zijt gij schildersknecht?

A. Ja.

10535. *V.* Gij hebt u vrijwillig aangemeld om inlichtingen te geven omtrent fondsen-zaken, en bepaaldelijk omtrent de hooge contributie, die in vele gevallen gevergd wordt?

A. Ja, die contributie is natuurlijk hoog, als men zich voldoende wil assureeren. Bij onze vereeninging is de contributie niet hoog, maar daar is de uitkeering ook onvoldoende.

10536. *V.* Uwe vereeninging geeft niet alleen uitkeering in geval van ziekte, maar ook bij overlijden?

A. Bij overlijden geeft zij eene tegemoetkoming.

10537. *V.* Waarin bestaat die?

A. Ten eerste worden 12 leden als dragers beschikbaar gesteld en ten tweede krijgt de weduwe van een overleden lid van elk lid 10 cents; er zijn 88 leden, dus thans f 8.80.

Het is dus geene vergoeding der begrafenis-kosten, maar slechts eene tegemoetkoming in die kosten, uit erkentelijkheid voor den overleden kameraad.

10538. *V.* Als een lid komt te overlijden en de termijn, gedurende welken de uitkeering geschiedt, nog loopende is, ontvangt de weduwe dan de uitkeering tot het einde van den termijn?

A. Neen.

10539. *V.* In vele reglementen komt dergelijke bepaling voor.

A. Het is mij niet bekend. Ik ben voorzitter van eene bouwvereeninging, en volgens het reglement daarvan wordt men gedurende 12 weken vrij van huur gesteld in geval van ziekte; duurt de ziekte echter langer, dan wordt op de algemeene vergadering wel besloten dien termijn te verlengen.

10540. *V.* Geeft het reglement der vereeninging daartoe het recht aan de vergadering?

A. In het reglement is die bepaling niet opgenomen, wel in een besluit van de algemeene vergadering.

10541. *V.* Ziedaar een quaestie van groot gewicht. Wanneer het besteden van gelden bij het reglement aan bepaalde doeleinden en aan bepaalde voorwaarden verbonden is, dan is het besteden van de gelden tot andere doeleinden of op andere wijze in strijd met het reglement, en nu is mijne vraag deze: gelooft gij dat eene algemeene vergadering van eene dergelijke vereeninging het recht heeft om bij meerderheid van stemmen af te wijken van het reglement?

A. Als men het reglement zoo letterlijk opvat, niet. In de kerstweek van ieder jaar wordt verslag gedaan van het ziekenfonds; al het kasgeld boven de f 25 wordt gebruikt om eene week vrij wonen te geven. De kas van het ziekenfonds is gewoonlijk nog al aardig bij, want wij krijgen veel boete. Dientengevolge is er

nog al wat over, zoodat de week vrij wonen er af is en daarvan geeft men dan eene weduwe zes weken vrij wonen.

10542. V. Dus er wordt zoowat geschipperd?

A. Ja.

10543. V. Heeft de schilders- en behangersvereniging rechtspersoonlijkheid?

A. Ja.

10544. V. Zijn de statuten door den Koning goedgekeurd?

A. Ja.

10545. V. Wat heeft nu de Koninklijke goedkeuring te beteekenen, wanneer de algemeene vergadering telkens bij meerderheid van stemmen van het reglement kan afwijken?

A. De afwijkingen betroffen de bouwvereniging; van het reglement van de schilders- en behangersvereniging wordt niet afgeweken. Volgens de bepalingen kan men gedurende 13 weken eene uitkeering krijgen, na een half jaar lidmaatschap van f 4 in de week, na 2 jaar f 5 en na 5 jaar f 6.

10546. V. Gij hebt gezegd, dat het wel gebeurd is dat de uitkeering verlengd werd?

A. In de bouwvereniging, niet bij de schilders- en behangersvereniging.

10547. V. Is het wel voorgekomen dat iemand langer getrokken heeft dan het reglement gedooft?

A. Wanneer men het treft dat men aan het einde van een boekjaar is gaan trekken, dan kan het gebeuren dat men overgaat in een volgend boekjaar en zoodoende 26 weken trekt. Wordt dus iemand met 1 October ziek, dan zou hij in dat jaar kunnen trekken 13 weken en in het nieuwe boekjaar weder 13 weken, te samen dus 26 weken, want er staat in het reglement dat in het loopende boekjaar gedurende 13 weken kan getrokken worden; dat zou zoo zijn als het boekjaar op 1 Januari begon, maar het onze vangt aan 27 Januari.

10548. V. In de schilders- en behangersvereniging wordt dus nooit van het reglement afgeweken?

A. Nooit.

10549. V. Worden de vergaderingen trouw bezocht?

A. Daarover valt niet te klagen.

10550. V. Worden leden beboet, als zij niet op de vergadering komen?

A. Ja, met 10 cents. Wij hebben vier vergaderingen in het jaar.

10551. V. Zijt gij in het algemeen tevreden over de werking van het ziekenfonds?

A. Ja wel, maar enkele bepalingen stuiten mij toch zeer tegen de borst, namelijk dat menschen, aan een kwaal lijdende, niet in het fonds kunnen worden opgenomen. Zwakken, die het meest behoefte hebben aan steun, worden uitgesloten. Vóór dat men trekken kan, moet men eerst $\frac{1}{2}$ jaar lid zijn. Gedurende dien tijd heeft het bestuur het recht naar het nieuw lid te in-

formeeren. Blijkt het dat hij aan de eene of andere kwaal lijdt, dan krijgt hij de contributie terug, maar wordt geroyeerd. Dat heeft men ook bij begrafenisfondsen en bij fondsen, waar geneeskundige hulp wordt verstrekt.

10552. V. Zijt gij in een fonds, waar geneeskundige hulp wordt verstrekt?

A. Ja, in het ziekenfonds voor den arbeidenden stand te Haarlem. Artikel 6 daarvan zegt: zij die aan eene slepende ziekte of aan gebreken lijden, kunnen slechts bij uitzondering tot leden worden aangenomen, op voorwaarden, vast te stellen door het bestuur.

Waarin die voorwaarden bestaan weet ik niet, wellicht dubbele of hoogere contributie.

10553. V. Maar in dergelijke fondsen, waar iedereen moet betalen, zouden toch de zwakken, die het meest noodig hebben, naar rato ook het meest bij te dragen hebben?

A. Dat zou niet behoeven, wanneer de gezonde leden van een vak ook weer tot een fonds toetraden. Wij hebben in onze vereniging 88 leden, terwijl er toch van onze vakken, schilders en behangers, wel een 400 personen zullen zijn. De overigen hebben geen lust om in de vereniging te komen en maken het daarom voor de overblijvenden zooveel te moeilijker; waren allen er in, dan zouden de zwakken niet behoeven uitgesloten te worden, want dan zouden de inkomsten ook daarvoor toereikend zijn.

10554. V. Tegenover die moeilijkheid zoudt gij, evenals vele anderen, telkens met dwang van staatswege willen optreden, de vrijheid der menschen geheel verbeurd verklaren?

A. Ik zou het meer beschouwen als een noodzakelijke dwang.

Nu kunnen de menschen met slepende ziekten geen lid worden, ook niet al willen zij betalen; zij zijn geheel afhankelijk van de liefdadigheid, die door het vele beroep op haar al spoedig uitgeput raakt.

10555. V. Het is hier niet de plaats die uiterst omvangrijke quaestie in 't breede te bespreken; vergun mij slechts u als mijne meening te kennen te geven dat, als zoodanige Staatsdwang werd ingevoerd, dit zeer nadeelige gevolgen zou hebben. Het telkens inkorten der persoonlijke vrijheid — en „noodzakelijk” noemt ieder den dwang, dien hij nuttig acht — is juist het groote gevaar voor de verbetering der toestanden in de maatschappij; en dat wel vooral voor den werkman, het zelf doen zonder gedwongen te worden moet hoofdzaak zijn.

A. In Duitschland bestaat een pensioensregeling, waarbij de Staat, de patroon en de werkman ieder $\frac{1}{3}$ bijdragen. Iets dergelijks ware ook hier wenschelijk, bij voorbeeld van wege of onder toezicht van de gemeente; op die wijze kon ook een ondersteuning van zieken worden in het leven geroepen.

10556. V. Kent gij de werking dier zaak in Duitschland?

A. Ik heb er wel eens in het *Sociaal Weekblad* over gelezen.

10557. V. Juist bij een pensioensregeling door den Staat doen zich groote bezwaren voor, die niet van leverlede verdwijnen, als de zaak goed wordt opgezet,

maar die gaande weg toenemen. Het verleenen van een toereikend pensioen aan alle arbeiders, zonder buitensporige administratiekosten, die wederom door de arbeiders moeten worden opgebracht, is een probleem, dat nog geen oplossing gevonden heeft.

Zijt gij ook lid van een ander begrafenisfonds?

A. Ook van de Broederlijke Liefdebeurs te Haarlem en van het Algemeen Nederlandsch Begravenisfonds, door het Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond opgericht en door de leden bestuurd.

10558. V. Hebt gij wel eens van één dier fondsen eene uitkeering ontvangen?

A. Ja, voor een kind van 14 maanden, waarvoor ik vrije uitkeering kreeg.

10559. V. Hoeveel kinderen hebt gij?

A. Drie.

10560. V. Zijn die allen ingeschreven in een begrafenisfonds?

A. Ja, allen in het „Algemeen Begravenisfonds”.

10561. V. Zijn zij vóór de inschrijving door den dokter gekeurd?

A. Neen, dat is in het reglement niet voorgeschreven.

10562. V. Hoeveel uitkeering hebt gij ontvangen?

A. 8 of 10 gulden.

10563. V. Was dat toereikend om de begrafenis-kosten te dekken?

A. Neen, er moest een paar gulden bij.

10564. V. Zijn de kinderen maar in één fonds?

A. Ja.

10565. V. Is het uw oordeel dat het verzekerd zijn van werklieden in verschillende fondsen, iets wat in Haarlem veel voorkomt, nadeelig werkt op hun toestand, dat zij te veel uitgaven hebben door de contributiën in vakverenigingen, algemeene vereenigingen en verschillende fondsen?

A. Ja, dat wordt bezwaarlijk. Ik ben zelf lid van verschillende vereenigingen en van twee begrafenisfondsen voor mij en mijne vrouw. Ik heb dit laatste hoofdzakelijk gedaan als eene soort van levensverzekering. Wanneer ik kom te overlijden, ontvangt mijne vrouw f 50 van het ééne fonds en f 120 à f 130 van het andere. Als de onkosten van begraven, f 45 ongeveer, er af zijn, dan is mijne vrouw niet zonder middelen. Men sterft niet altijd plotseling, en is men eenige maanden ziek, dan is in een werkliedengezin gewoonlijk meer schuld dan geld in kas. Heeft men nu zulk een bedrag, dan kan de vrouw zich in den eersten tijd redden.

10566. V. Dat gezamenlijke bedrag der contributiën is een groot percentage van het inkomen?

A. Zeker.

10567. V. Hoeveel gaat er bij u per week daaraan wel af van uwe inkomsten?

A. Dat zou ik eens moeten uitrekenen.

Enquête. Arbeidersfondsen.

10568. V. Wil dan zoo goed zijn ons later eene kleine opgave daarvan te zenden met eene opgave tevens van wat gij wekelijks verdient?

A. Dat zal ik doen.

J. VAN DER WIJDE.

ROCHUSSEN, Voorzitter.

JANSEN.

S. M. VAN WIJCK.

J. C. TH. HEYLIERS.

J. A. STOOOP, Adj.-secretaris.

Verhoor van Hendrik Nijenhuis, oud 30 jaar, koperslagersknecht, te Meppel.

10569. De Voorzitter: Werkt gij bij een vasten baas?

A. Ja.

10570. V. Hebt gij ongezonder en moeilijk werk te doen?

A. Neen, in de 12 jaren, dat ik bij het vak ben, ben ik slechts ééne week ziek geweest.

10571. V. Hebt gij toen zelf den dokter en apotheker moeten betalen?

A. Ja.

10572. V. Bestaat er een ziekenfonds te Meppel?

A. Ja, „Hulp in lijden”; ik ben er lid van, maar om daaruit te kunnen trekken, moet men eene volle week ziek geweest zijn; daar ik geen volle week ziek geweest ben, heb ik ook geene uitkeering gehad.

10573. V. Dat is een fonds voor uitkeering, en niet voor geneeskundige behandeling?

A. Juist.

10574. V. Zijt gij getrouwd?

A. Ja, en ik heb 3 kinderen, waarvan er één school gaat.

10575. V. Hebt gij voor hen wel eens een dokter noodig gehad?

A. Ja, voor mijn oudsten zoon.

10576. V. En hebt gij toen weer zelf den dokter betaald?

A. Ja.

10577. V. Is het u bekend dat er te Meppel een fonds voor geneeskundige behandeling bestaat?

A. Ja, verleden jaar is het gekomen bij de Werklieden-vereeniging; maar ik heb geen liefhebberij er lid van te worden.

10578. V. Misschien zoudt gij niet gaarne meer contributie betalen?

Verhoor van Dr. **Suardus Posthuma**, oud 53 jaar, geneesheer, te Haarlem.

11629. De **Voorzitter**: Hebt gij gelegenheid gehad te Haarlem de levenswijze van den arbeidenden stand na te gaan?

A. Ik heb weinig praktijk bij de geringere standen gehad.

11630. **V.** Hebt gij aanleiding gehad bijzondere studie te maken van de terugwerking van de fondsen op het huiselijk leven van de arbeiders?

A. Neen. Ik was zeer verbaasd deze oproeping te ontvangen. Ik ben de éénige medicus te Haarlem, die hier niet hoort. Ik ben deelnemer in het Haarlemsche ziekenfonds, doch wijs alle menschen af; alleen de dienstboden, die in dienst zijn bij families, waar ik practiseer en die altijd in de bus zijn, worden door mij behandeld. In de achterbuurten kom ik echter weinig.

Tegen andere gezinnen zeg ik dikwijls: „gaat liever naar een anderen dokter, die heeft meer tijd u te bezoeken.”

11631. **V.** Zijt gij bekend met het verzekerd zijn van dienstboden in ziekenfondsen?

A. Neen, te Haarlem zijn sommige dienstboden in ziekenfondsen, omdat zij bij de familiën, waar zij dienen, geen vrije geneeskundige hulp en medicijnen hebben.

11632. **V.** Is dit veel gebruik te Haarlem?

A. Het is volstrekt niet met allen het geval.

11633. **V.** Zijt gij niet geroepen juist den gezondheidstoestand dier leden te onderzoeken, of zij soms een ziekte hebben, die de opnemings in het fonds verhindert?

A. Neen, dit gaat zeer gemakkelijk. Wanneer zij niet onder geneeskundige behandeling staan, worden zij opgenomen; wij hebben zelfs het recht om menschen, die langdurig ziek zijn geweest, in het fonds op te nemen, als wij bevonden dat de huiselijke omstandigheden daartoe aanleiding gaven.

11634. **V.** Het is u bekend dat in vele reglementen de bepaling voorkomt dat zij, die laboreeren aan slepende ziekten of eenige kwaal, niet worden opgenomen en dat, wanneer iemand opgenomen is en het later blijkt dat hij lijdende was of een onzichtbaar gebrek had, hetwelk aan de aandacht was ontsnapt, hij nog kan geroyeerd worden. Komt die bepaling niet voor in vele Haarlemsche ziekenfondsen?

A. Dat is mij niet bekend. Ik ben echter niet met de details bekend.

Wat het dienstbodenaantal betreft, dit is zeer gering tegenover de andere leden van het fonds. Wij hebben gezamenlijk een fonds opgericht, dat uitgegaan is van genees- en heelkundigen, apothekers en vroedvrouwen. Ieder, die zich aanmeldt, krijgt de keuze van een dokter. Dan geef ik wel eens den raad een ander medicus te nemen, als zij mij kiezen, omdat ik hen toch niet zoo goed zou kunnen bezoeken als de anderen.

Ik heb misschien een tiende der leden, die de anderen hebben.

11635. **V.** Ik had van, naar ik meende, alleszins

bevoegde en betrouwbare zijde vernomen dat het, voor bepaalde deelen van ons onderzoek, van bijzonder belang, ja noodig was u te hooren. Het doet mij leed dat ik te dien opzichte verkeerd ben ingelicht geworden.

DR. S. POSTHUMA.

ROCHUSSEN, Voorzitter.

JANSEN.

J. C. TH. HEYLIERS.

HINTZEN.

J. A. STOOP, Adj.-secretaris.

Verhoor van **Thomas De Rot**, oud 50 jaar, typograaf, te Rotterdam.

11636. De **Voorzitter**: Zijt gij niet voorzitter van de Algemeene Werkliedenvereeniging, afdeling Rotterdam?

A. Ja, en van meer andere kleine vereenigen.

11637. **V.** Is aan die werklidenvereeniging ook verbonden een begrafenisfonds en uitkeering bij ziekte?

A. Een uitkeeringskas ja, maar een begrafenisfonds niet. Er bestaat wel een begrafenisfonds, dat onder contrôle van de afdeling staat. Dat fonds was eigenlijk te Amsterdam gevestigd, maar, omdat wij meenden dat het gemakkelijker was, hebben wij het naar Rotterdam overgebracht. En het is gebleken dat het kon, want in de 8 à 9 jaren dat het bestaat is er eene reserve gevormd van ± f 4.000, en er is verleden jaar f 1500 aan dividend aan de leden uitgekeerd.

11638. **V.** Hoe heet dat begrafenisfonds?

A. De „Coöperatieve Rotterdamsche Begrafenisvereeniging”.

11639. **V.** De grondslag van die vereeniging brengt mede dat jaarlijks hetgeen er boven de reserve in kas is wordt uitgekeerd aan de leden?

A. Ja; 60 pct. blijft in reserve en 40 pct. wordt uitgekeerd.

11640. **V.** Is de contributie afwisselend?

A. Wanneer men op zijn 8ste jaar wordt ingeschreven en 2½ cent per week betaalt, heeft men recht op eene uitkeering bij overlijden van f 50, betaalt men 3½ cent f 75 en bij 5 cent is het f 100.

11641. **V.** En de contributie blijft gelijk?

A. Ja.

11642. **V.** Maar zij wordt toch verhoogd wegens buitengewone sterfgevallen?

A. Ja; het eenige coöperatieve karakter, dat de vereeniging heeft, is deze bepaling in het reglement: dat wanneer de uitgaven de inkomsten overschrijden, de leden verplicht zijn pondspondsgewijze bij te dragen. Men heeft voor de vereeniging rechtspersoonlijkheid trachten te verkrijgen, maar dat is van de hand gewezen; wij konden het niet geheel op coöperatieven

13172. *V.* Weet gij die feiten zeker, dat die man te huis kwam met een zak vol geld?

A. Ja, maar hoeveel geld het was, weet ik niet.

13173. *V.* Meent gij dat het meer was dan noodig voor de begrafenis?

A. Dat weet ik niet.

13174. *V.* Weet gij ook hoeveel de begrafenis van een jeugdig kind kost?

A. Neen.

13175. *V.* Hebt gij ook kinderen verloren?

A. Eén.

13176. *V.* Hoe oud was dat kind?

A. In het tweede jaar.

13177. *V.* Gij waart niet in een begrafenisfonds?

A. Neen.

13178. *V.* Gij zijt daar nooit in geweest?

A. Neen.

13179. *V.* Uwe ouders ook niet?

A. Neen.

13180. *V.* Zoudt gij er bezwaar tegen hebben om lid van een begrafenisfonds te worden?

A. Daar zou ik wel bezwaar tegen hebben.

13181. *V.* In welk opzicht?

A. Omdat ik het volgens mijn gemoedstoestand niet klaar kan krijgen met Gods Woord.

13182. *V.* Is de begrafenis van dat kind door u bekostigd?

A. Ja, en die van mijne vrouw ook.

13183. *V.* Weet gij ook hoeveel de begrafenis van uw kind gekost heeft?

A. Dat kan ik niet met zekerheid zeggen, het is al 22 jaar geleden.

13184. *V.* Hoeveel heeft de begrafenis van uwe vrouw gekost?

A. Een kleine f20, met het een en ander.

13185. *V.* Wanneer gij verzekerd waart geweest in een begrafenisfonds, zoudt gij die som daaruit gekregen hebben; gij zoudt den dokter en andere kosten gedeeltelijk kunnen betaald hebben.

In de twee gevallen, die gij verteld hebt, heeft de één een gedeelte van het geld verdronken en de ander voor zijn huishouden een varken gekocht.

A. Ja.

13186. *V.* Vondt gij het verkeerd dat die man een varken had gekocht voor het geld?

A. Ik vond het verkeerd dat die man het varken in den ton had en de droefheid daardoor weg was.

13187. *V.* Het was toch een zeer nuttige bijdrage voor zijn huishouden en in het belang zijner kinderen?

A. Hij kan zich ten minste redden.

13188. *V.* Het is toch een blijk dat het iemand beter gaat, als hij een stuk vee kan houden?

A. Ja.

13189. *V.* Hebt gij voor uwe vrouw groote uitgaven moeten doen voor den dokter?

A. Ik heb den dokter voor niemandal gehad.

13190. *V.* Van de gemeente?

A. Ja.

13191. *V.* Kan men gemakkelijk hulp van de gemeente krijgen?

A. Altijd onder goed bewijs dat men het niet goed kan betalen.

13192. *V.* Wordt er een goed onderzoek ingesteld bij iemand, die bij de gemeente hulp vraagt, of hij inderdaad onvermogen is?

A. Ja wel.

13193. *V.* Is er ook iemand bij u geweest om te vragen of gij zelf kondet betalen?

A. Neen, men is niet bij mij geweest.

13194. *V.* Waart gij over de geneeskundige hulp tevreden?

A. Ja wel.

13195. *V.* Hebt gij nog iets mede te deelen?

A. Neen.

K. BEENS Dz.

ROCHUSSEN, *Voorzitter.*

DE BORDES.

JANSEN.

S. M. VAN WIJCK.

J. C. TH. HEYLIGERS.

N. REELING BROUWER.

J. A. STOOP, *Adj.-secretaris.*

Verhoor van **Jan Pieter Van Lohuizen**, oud 41 jaar, ijzergieter te Epe, lid van het bestuur van het „Ziekenfonds voor den werkenden stand” aldaar, thans wonende te Haarlem.

13196. De **Voorzitter**: Wij hadden eerst vernomen dat er te Epe geen ziekenfonds bestond; later echter kregen wij een gedrukt reglement van zoodanig fonds van zeer bevoegde zijde. Daar werd bij medegedeeld dat het fonds 600 leden telde, maar onze eerste oproeping van een lid van het bestuur werd beantwoord met de verklaring dat het fonds was opgeheven. Is die verklaring juist?

A. Neen, het fonds is wel geschorst. De oorzaak daarvan ligt in een van de laatste bepalingen van het

reglement: in geval het fonds ophoudt te bestaan, wordt het aanwezige saldo besteed voor liefdadige doeleinden, aan te wijzen door de begunstigers met $\frac{2}{3}$ der stemmen in eene expresselijk daarvoor belegde vergadering. Nu is de geschiedenis de volgende: Er is bij ons maar één geneesheer, die kon niet met de luijtes overweg en nam zijn ontslag. Nu was er nog f 250 à f 260 in kas, maar in de hoop dat de dokter later zou veranderen of er weer een andere geneesheer zou komen, hebben wij toen besloten om zoolang het fonds te schorsen.

13197. V. Hoe groot is het aantal leden?

A. In Maart 1889, toen tot de schorsing besloten werd, bedroeg hun aantal ongeveer 600; voor zoover die nog leven, zijn zij allen nog lid.

13198. V. Wanneer zijn de moeilijkheden met den dokter ontstaan?

A. In den loop van 1888.

13199. V. Dus zeer kort na de oprichting?

A. De vereeniging is eigenlijk opgericht op initiatief van de vereeniging „Algemeen Belang”. Toen was er een dokter, die, ook in zijn eigen belang, zeer voor de oprichting was, maar in het laatst van het jaar kwamen er klachten en namen er wel 50 of 60 leden hun ontslag. Toen heeft de dokter zijn ontslag genomen. Nu kan men bij ons geen dokter van een andere plaats nemen, want de gemeente, die het dichtst bij Epe is, is altijd nog $\frac{5}{4}$ uur weg; onze gemeente is van Oost tot West 3 uren lang en van Noord tot Zuid een half uur. Voor de buiten-patiënten is het dus moeilijk een dokter van elders te halen.

13200. V. Dus dit fonds was afhankelijk van den éénigen geneesheer, waarover men de beschikking kon krijgen?

A. Ja.

13201. V. Het is te meer te betreuren dat de zaak niet den gewenschten loop heeft genomen, omdat dit het éénige fonds in die streek is, heinde en ver?

A. In Wijhe is ook een fonds, dat op dezelfde wijze werkt. Als president van ons fonds was ik belast met het opmaken van het reglement. Toen heb ik mij inlichtingen verschaft van verschillende plaatsen en het reglement van Wijhe, dat mij het beste voorkwam, grotendeels gevolgd.

13202. V. Zijn u nog andere fondsen van dien aard bekend, meer in de buurt van Epe dan Wijhe in Overijssel?

A. Wijhe ligt maar een uur of vijf van Epe af. In Heerle is ook nog een fonds, onder directie van notaris P. Cresée, dat zeer goed werkt en een paar duizend leden telt.

13203. V. Hoe hoog is de contributie in het fonds?

A. 4 cents, voor man en vrouw te zamen, 8 cents. Voor een huishouden, onverschillig met hoeveel kinderen, 10 cents.

13204. V. Aanvankelijk scheen het fonds veel bijval te vinden?

A. Ja wel. Ik geloof ook dat de dokter zich wat

heeft laten opstoken, zooals dit meer op kleine plaatsen gebeurt.

Bij de oprichting waren wij bevreesd dat het fonds zich zelf niet zou kunnen bedruipen en daarom hadden wij begunstigers gezocht. Nu weten de heeren wel hoe het met dergelijke bijdragen gaat; het eerste jaar worden zij betaald, het tweede jaar wat minder goed en het derde jaar houden zij op. Wij hadden daarom besloten die bijdragen te kapitaliseeren, ten einde in den winter degenen, die het niet konden doen, vrij te stellen van de betaling van contributie. De dokter begreep het echter anders, die dacht dat al dit geld voor hem was; het was er hem om te doen het fonds te plukken. Ik heb hem toen voorgerekend dat hij er voordeel bij had om bij het fonds te blijven. Van de 600 leden toch kreeg hij f 700, terwijl hij van die menschen, als ze geen leden waren, zeker geen f 200 zoude ontvangen, omdat vele arbeiders 's winters al zeer blijde zijn, wanneer zij 40 cents per dag verdienen, en in de allerlaatste plaats den dokter laten roepen.

13205. V. Wordt er aan personen van die klasse geene vrije geneeskundige hulp van wege de gemeente gegeven?

A. Ja wel, ook wel door de diaconieën.

13206. V. Hoeveel geneeskundigen zijn er te Epe?

A. De gemeente Epe bestaat uit Epe, Vaassen en Loenen, en elke plaats heeft zijn dokter, die ook met de armenpraktijk is belast.

13207. V. Tegen eene vaste bezoldiging?

A. Ja, en eene toelage voor geneesmiddelen.

13208. V. Het zou dus in hun belang zijn, wanneer zij ook als geneeskundigen van het fonds eene bezoldiging genoten?

A. Zeker.

13209. V. Was die dokter, van wien gij spreekt, daar ook aangesteld tegen eene vaste bezoldiging?

A. Voor elk lid kreeg hij per jaar en per visite 40 cents, en voor visites bij leden, die heel ver af woonden, f 1. Voor elk geneesmiddel ontving hij 40 cents, te zamen maakte dit f 700.

13210. V. Kwamen er veel klachten tegen hem in dat hij de patiënten niet trouw bezocht, of dat de geneesmiddelen van onvoldoende kwaliteit waren?

A. Er is een tijd geweest dat hij eenige personen niet wilde bezoeken of ruw tegen de menschen optrad. Dat hebben wij toen onderzocht.

13211. V. Tot welken stand behoorden de meeste leden van het „Ziekenfonds voor den werkenden stand”?

A. Mannen, vrouwen en kinderen bij elkander gerekend, waren onder de 600 leden een 200 fabrieksarbeiders.

In het geheel 50 à 60 mannen daaronder. Overigens zijn het kleine daglooners en kleine boertjes. Wij willen zelf niet beslissen, maar hebben een commissie van advies, bestaande uit 12 leden, in verschillende deelen der gemeente woonachtig, benoemd. Maar de dokter vond dat er nog veel te veel leden waren en meende het dus beter te weten dan de vijf leden van het bestuur en de twaalf commissarissen, hoewel nog geen jaar in de gemeente wonende.

13212. *V.* Is aan uw fabriek een fonds verbonden?

A. Wel een onderling ondersteuningsfonds van de werklieden met bijdrage van de fabriek.

13213. *V.* Gaat een deel van het loon door in geval van ziekte?

A. Ik geloof het wel.

13214. *V.* Wat is het gemiddelde loon?

A. Voor de sjouwers 7 cent, voor de eigenlijke werklieden per uur.

13215. *V.* Werken er ook jeugdige arbeiders?

A. Ja, in de beide inrichtingen werken, groot en klein, 80 man.

13216. *V.* Zij verdienen meer dan de gewone boerenarbeiders, niet waar?

A. Ja, vooral omdat zij altijd door werk hebben.

13217. *V.* Gij zult dus wel geen gebrek aan werkkrachten hebben?

A. Vroeger wel eens een enkele maal in den tijd van het grasmaaien, maar tegenwoordig nooit meer.

13218. *V.* Heeft het fonds wel eens vele zieken van uwe fabriek te behandelen gehad?

A. Dat zal al wel net zooveel zijn als van andere zijden.

13219. *V.* Komen er veel ongelukken op uwe fabriek voor, met name verwondingen van het oog?

A. Een 15 of 16 jaren geleden heeft één een vonk in het oog gekregen en dat daardoor verloren. Dan komt het nog wel eens voor, dat zij de beenen branden door het spatten van vuur. Een jaar of vier geleden heeft één van het werkvolk daaraan tien of twaalf weken ziek gelegen.

13220. *V.* Was dat vóór de oprichting van het fonds?

A. Ja, het fonds werkt nog pas 15 maanden.

13221. *V.* Is het u bekend dat de bevolking te Vaassen over het algemeen veel deelneemt in begrafenisonderfondsen?

A. Zeker, er zijn leden van allerlei fondsen bij ons.

13222. *V.* Is het u bekend of er velen lid zijn van elders gevestigde fondsen?

A. Dat zou ik niet durven zeggen. Maar er zijn nog meer instellingen te Vaassen. Zoo heeft men het „Spinnersfonds”, dat opgericht is door Koning Lodewijk, voor Vaassen, Apeldoorn en, naar ik meen, ook voor Heerde; dat besteedt ook nog al wat geld voor liefdadige doeleinden.

13223. De heer **De Bordes**: Is er ook reeds over gesproken om het werkvolk te verzekeren tegen invalideit?

A. Neen.

13224. *V.* Is daar iets tegen?

Enquête. Arbeidersfondsen.

A. Wij hebben er prospectussen van gehad, doch ik weet niet meer waarom wij er niet toe overgegaan zijn.

J. P. VAN LOHUIZEN.

ROCHUSSEN, *Voorzitter.*

DE BORDES.

JANSEN.

S. M. VAN WIJCK.

J. C. TH. HEYLIERS.

N. REELING BROUWER.

J. A. STOOP, *Adj.-secretaris.*

Verhoor van **Johan Gerard Busch Keiser**, oud 57 jaar, predikant en voorzitter van het bestuur der vereniging „Wederkeurig Hulpbetoon”, te Dalen.

13225. De **Voorzitter**: Het fonds beoogt alleen uitkeering in geval van ziekte, niet waar?

A. Ja.

13226. *V.* Geeft het fonds geen geneeskundige behandeling?

A. Neen. Wel geeft het f 10 aan de nagelaten betrekkingen van een overleden lid.

13227. *V.* Zoodat het dus eenigszins een begrafenisonderfonds is?

A. Ja.

13228. *V.* Zou het in den smaak der bevolking vallen, wanneer het fonds, in stede van ziekgeld, geneeskundige behandeling verstrekke?

A. Neen. Eenige werklieden hebben mij verzocht het fonds op te richten, omdat zij anders in tijd van ziekte zoo achteruit raakten. Zij wilden echter niet dat de dokter er van betaald werd, want zij zeiden dat ze dan voor den dokter zouden werken en hooge rekeningen zouden krijgen.

13229. *V.* In uwe statuten staat eene bepaling, die, voor zoover mij bekend is, in de reglementen van nog slechts twee andere fondsen voorkomt, namelijk: „Een lid, uitkeering genietende, zal zelf of door zijne huisgenooten passende middelen moeten aanwenden tot zijn herstel. Bij verzuim wordt door het bestuur ten koste van het lid daarin voorzien.” Wat is de bedoeling dezer bepaling?

A. Voorkoming van misbruik. 's Winters verdient de arbeider dikwijls minder dan f 2.50, dat is minder dan hij krijgt uit het fonds. Daarom zou hij zich wel eens ziek kunnen houden. Wanneer het niet zeker is dat de patiënt zóó ziek is, dat hij den dokter moet halen, heeft het bestuur het recht er dezen heen te zenden om den toestand te onderzoeken.

13230. *V.* Wanneer de patiënt dan den dokter, hoewel het noodig was, niet had geroepen en een gedeelte der uitkeering daartoe niet besteedde, deed het bestuur dit te zijnen koste, niet waar?

A. Ja, om te voorkomen, dat de patiënt te lang trekt.